

تورک بوردی

تورک ادبائلی مرکزى هیئتى طرفندره نشر اولنور.

جلد ۳

کانون ثانى ۱۹۲۵

نومرو ۱۵

اسكى منظوم برعطاء

خلق آراسىندە كىندىلىكىنىڭ يىر طوتان وياشايدان ئىرلىك حېقىق بىر قىممىتى وازىدۇر
ايشە بىزە شۇ سىطرلىرى يازدىرىلغان (منظوم حكاىە) او قىيلىدىندۇر .

بىش سەنە اول (آقشەر) دە بولنىوردىم ؛ تورك حىرىنە ئايد ئىرلىر آرادىغىمى
او كىرەن ياشلى واسكى تىرىيە آلتىدە يىشىمىش بىر قادىن بىكا نىفىس ئەل ايشلىرىنىڭ يىرلىرى
خېر وىردىكى كېي اسكى ، طاش باصمەسى بىر كىتاب دە كىتىردى ؛ بونك جىمە كۈنلىرى
(قادىن طوبىلانمەلىرى) نىدە دائىما بويوك بىر رىغىتلە و كۈز ياشلىرى اىچىندە سەلەردىن
بىرى او قونىقىدە اولدىغىنى آكلاندى .

آنا طولىنىڭ بىر چوق يىرلىرىدە قادىنلار جىمە كۈنلىرى بىر (مىخىل) سايىلە بىلە جىك
اولان بىمىز مەين ئەولردە طوبىلانمەلىرى او تەدەن بىرى بىر چوق اسكى كىتابلىرىدىن قىسەلەر ،
قىسەلەر ، مولودلار او قورلار و نىسەمىتىلەر دىكىلەر . .

كىتىرىلەن بىر كىتابك آدى (قىزمولودى) دىر . بىلىم بىواسم نە مەنسەپلە وىرلىشىدۇر ؟
بىلكە مولود كېي او قوندىغى و موزىغىدە بىر قىزدىن بىمىز ايدىلىدىكى اىچىون اولسە كىرك .
حكاىە نىك لسانە باقىلىرىسە ھىر حالدە (سىلمان چىلى) نىك مەشھور مولودىلە بىر
سىرەلەردە يازلىشىدۇر . اك آزدەرت ، بىش يۈز يىللىق بىر ئىر كۈرۈنىۈر . يازىق كە
كىتابىدە مۇلفىنىڭ كىم اولدىغىنە دائىر بىر اىشارەت بولامادىم ، بىلىنەر وازدە اىضاح اولتۇرسە
شىمىدىن تىشكىلر ايدىرم .

سادە و باخا سە چوق سىمىمى يازىسىلە خىلى جەدقە لايىق اولان بىر ئىر ؛ جىيانك
بىمىز آجىللىقلىرىنى اك رىقىق و حىسى سۈرۈتدە و زىمانىك اىچىبى ، خرافاقەدە تەمىز
ايشىدىكى حالدە نە كۈزل و مەكىل تىسۈر ايدىۈر !

مولود کی : « اول الله آدینی ذکر ایدلم » دیه باشلادقدن سوکرا

« شهر شامده وار ایدی هم برجهود »

مصر اعیله مقصده کیریشیور . اونک زنکیئلکینی (مال اسسی) اولدیغی ،

سویله یور .

« الا کوکلی طولوایدی کبرو نین . . . »

دیپور ، یهودی یه قومشو اولان آدمک نلک طار اولدیغندن برکوزل قیزی

یولدیغندن بحث ایدیور :

« حق آ کا ویرمش ایدی بر قیزعال

حسنی یاولاق (یک زیاده) خوب ایدی ، خلق کمال

کون اونانیردی کوروب نفاقی . . . »

یهودی یوقسول و اوچ کوندن بری آچ قالان بو طائفه نک حالنی بیلیور . قیزک

باهاسنی نهوینه دعوت ایدمک طویلایور (اطعام ایدیور) . ضیافت ایشاندی یهودی

بو آدمک حالنی سورییور .

« اول جهوده حالنی ویردی خبر

کوزلری یاش طولوبن (طولارق) ، یاندی جکر . . . »

آدمغیز یوقسوللغنی سویله یور . بوکقارشنی یهودی « بو قولایدر ، مالک یارینی

سکا ویریم ؛ آنجیق بئلمکلی ترک ایت ، یهودی اول ، قیزیکی ده بکاویر » دیپور .

زواللی آدم نهوینه کله رک قاریسه اولان بیتن کچن شیلری آکلادیور . ملت

دشمانلغنی ایدن یهودینک تکلیفنی قادین اصلا قبول ایتمیور . آنجیق قیز آچلقدن

تولورسه دیه اندیشه ایدیورلر .

« قیز ایدر بابا تولورسم بن نوله (نه اوله ؟)

قویشم باشی بن اشبو یوله . . »

قىز بوسوزله فداكارلىق مقدمه سنى كوستردككن سوكره كنديسنك بازارده
قراوش [جاريه] ديه ساتيلمسنى سويله يور .

والده سى بىك مشكل ايچنده نهايت بوكا راضى اولويور ؛ فقط بر شهرلى به
ساتيلمسنى تنبيه ايدويور . قيزه شهرلى طالب چيقماديني ايچون بر كوزى سقط
بر غريبه ، يابانچى به ساتيليور وتسليم اولونيور .

قىزوداعلاشمق ايچون ساتون آلان ادامدن مساعده آلهرق باباسنك يانسه كليور .

« كلدی ایردی باباسنه اول نكار

اولمشیدی كوزلری ياش پىكار

كلدی اول حوری آناسى قاتنه [نردينه]

دیدى ای بابا سلام اولسون ينه ...

صوكرآ آناسنه ، آناسنه شومؤثر وصميمى خطابلرده بولونيور .

« فقر نه لندن طوتوشوب يانمش آنام

فرقتك آه اودينه [آنشنه] دوشمش آنام

حسرتمدن يوره كن ياقان آنام

چوره يكا [اطراف] يوللره ياقان آنام

بى ياوى قىلوب [غائب ايدوب] بولمايان آنام

نرمه كتديكن بيلمهين آنام

فرقم آغوسنى ايچن آنام

دوشنده كورمك ايله كچن آنام

ياتديغم يرلرى توزلهين آنام

بوينى نه كوب يوله باقان آنام

فرقتمه جاتى ياقان آنام .. »

واكر آنام بى صورارسه « برشهرلى يكييت آلدی ، ابريشم طون كيديردى »

ديمسنى باباسنه تنبيه ايدويور ، ودييوركه آنام اودن چيقماسون ، قىزلرك يوزينه

باقاسون !

« آره لرنده بنى اول هم كورميه
 كیده عقلی ، كندیسنی دیرمیه [طویلایمیه] ..
 قوزیدن آیری اولانلر ملهیه
 چوره یکا آرایو بن [آرایه رق] دیلهیه
 کوردیکی قوزوجغنی صانه
 آغلایو بن یورییه یانه یانه
 امانت اولسون بابا جانك ایچون
 خاطرین ییقمه آمك بيم ایچون
 آریلق دوشدی بابا چون آرایه
 نیجه مرهم اوله اشبو یارایه
 بر دخی یوزك یا کورمیی بن ،
 یا غریبلکده دوشوب ئولمیی بن ؟
 یل قوقوکز کتیره مکر بکا
 الوداع اولسون جانم بابا سکا
 بویکادن [بوجهندن] یللار نهسه سلهیم
 آنا ، آنا قوقوسنی ایستهیم .. »

قیز بك حسی اولان یوقاریده کی سوزلرله وداعلاشدقن صو کره ییکیئتک یانته
 کلیور و برلکده یوله کیدیورلر .

« ییکیئت ایله چونکه قیز کیردی یوله
 قالدی آنده آتاسی صاقال یوله
 قوری کووده [وجود] باقه قالدی ، کتدی جان
 اوق کبی قدی اونك اولدی کان . »

باباسی نهوه کلهرك آلتونلری قاریسنگ ئوکنه قویور . قادین فریاد ایدیور
 وشو سوزلر ایچنده چیرپینیور :

• اول آدین قاراوشه طاقان قوزی
 بهاسیله بزی طوپلایان قوزی
 ای قوقوسی بورنمه قوقان قوزی
 حسرت اودینه بی یاقان قوزی
 فرقه و غریبه دوشن قوزی
 حسرت ایله جکری پیشن قوزی
 حق یولنده کندینی ساتان قوزی
 کندینی غریبلره آتان قوزی
 آتش اولسون بکا بو آلتون کوموش
 آنای اولور قیزی ساتوب یمیش ..»

دیدکن سوکره قادین باییلور . آدبجیز ایسه :

« عورتی اوپله کوردی قیلدی آم
 دیدی ایوای ، هپ ایشم اولدی تباه ! »
 بیکت ایله قیزه کلنجه : نهایت اوه واریورلر .

• قدرتیله چون بیکت واردی اوه
 آچار ایدی قابوی ایوه ایوه [عجله ایدم رک]
 برخوجا قومشوجنی وار ایدی
 اول بیکتی کی قتی [غایت چوق] سور ایدی ..»

ایشته اوقومشو دلیقانلی بی او آقشام اوینه مسافر اوله رق کوتوریور . بورا
 حکایه افسانوی بر شکل آلیور .

• بیکت آندم یاصدیفه چون باش اورور
 اویقوسنده بر عجایب دوش کورور
 بیکت ایدر [سوپلر] ای نیلرک بکی

بن ضعيفك ده سكا وار برديله كي ..
 بويله ديمسى اوزرينه كويا كوزى آچيلير .

« روشن اولدى كوزلرى ياولاق [پك زياده] صفا »
 سوينچ ايچنده كي ييكت عجله قيزك يانسه كلهرك شويله برخطابده بولنور :

« اي عشقيه جگر كباب اولان يار
 كوزوم كورمسنه سبب اولان يار
 ملول ملول اولوب بويون بوكن يار
 بنم درتلى جگرىمى ده لن يار ...
 حوريميسك ملكميسك سن اي يار ؟
 نه كيشيك بكا ويركيل خبر يار ! »

صوكر ا بومعمالى حالى قيزدن صورونجه قيزده كيم اولديغنى ، نيچون ساتيلديغنى ،
 ليكن بوتون حادته لرى اولديغنى كېي بربر آكلاتيور .
 ييكت متأثر اوليور ، عذر ديله يور . يوز آلتون دها ويرهرك قيزى همان
 هولرينه كوندرييور .

تورك صنعتكارى بوراده عشقك و آلتونلرك ملتداش برعائله ايچون فدا ايدلمسى
 فضيلتى تصور و تصوير ايتك صورتيله مى روحمرك بر نقطه سنه تماس ايتمش اوليور .
 تورك ايچون هر شيك فوقنده فضيلت و علويته محبت !
 قير هولرينه رارنجه آناسى صوكره باباسى كورييور .

« آناسى ده كلدى كوردى قيزى
 شكر ايدوبن يره سوردى يوزى
 ديدى ياقيلمشره مدد ايدن
 قولارينك كوكلى ديله كن ويرن
 حسرتى بكا كوستردك شكر
 كوكلك غايقوسن كيدرديك شكر .. »

فداکار قیزک حکایه سی بوراده بیتیور . زماننک مفکوره سنه ، حالته کورمه پک اعلا
ترتیب ایدلمشدر . کتاب او قونورسه لسانجه ، عروضجه نقصانلره رغماً مقصدک پک
آچیق و اطرافلی صورتده تصویر ایدیله بیلدیکی آکلاشیلیر .
دیمک که تورک ادبیاتی درت ، بش یوزسنه اولده بویله منظوم حکایه لریازمنش .
بوکبی اسکی اثرلر آرانه رق نلر یازلمشسه میدان چیقارلملی و تدقیق ایدلمشدر ، دیورم .
یوقاریده بحث ایتدیکم (اسکی بر منظوم حکایه) یه دأثر صلاحیتدار قلم صاحب لری ده
مطالعہ لری نی یازارلر سه بنم قادر باشقه لری ده استفاده ایتمش اولور .

عزت علوی

اورتا آسیاده لومہ لر :

قیرغیزلر و مملکتلری

— ۴ —

بو (بل) دن کچمک [جوغرافیاجه برچوق یا کلشاقلر اولیور ؛ « کچید »
ایله « بل » قاریشدیریلیور . مشهور کور اوغلی جاملی بلندن و تورکیه نی جدا
طانیانلرجه معلوم جاملی بلدن مرتفع (قاره بل) دن اولسون او کره نهرک کچدا ایله
داغ بلی آراسنده کی فرقی مکتب طلبه سنه بیلدیره لم [اولومی کوزه آلمقدردیمشدک ؛
أوهت ، بورالردن کچمکه طالب اولانلر آنجق بزده (غرب تورکلرنده) تاتار ،
عربده « ساعی » واورتا آسیاده Zighits (جیکیت) [۱] دینیان پوسته سوروجیلریدر .

[۱] تورکیه ده بر (بیکیٹ) تعبیری وار ، عجا بو نردن کلدی ؟ (بیکیٹ آدام)
دیرسه ک آناتولی تورک کویلرنده (مطلقاً ناموسلی شجیع) معناسندن زیاده هر درلو مشکلاتی
افتحامه مقتدر آدام معناسی آکلاشیلیر . بوکا نشان قویاراق سوبلیه لم : آناتولینک بعض
اقسامنده مکتوبه (چکید) دنیلدیکنی ده دویمشدر . (مکتوب ایله پوسته جی) واسکی
پوسته جیلرک بیکیٹلکی ایله (شیمدیکی) بیکیٹ (لغتی آراسنده عجا هیچ مناسبت یوقی :